

reality check

κείμενο δρ Κώστας Πράπογλου

Η φαντασία είναι το μοναδικό όπλο στον πόλεμο ενάντια στην πραγματικότητα
---- Lewis Carroll, δια στόματος γάτου Cheshire, *Η Αλίκη στη Χώρα των Θαυμάτων*, 1865

Το ψυχιατρικό νοσοκομείο του Δαφνίου τοποθετείται στον άξονα της αρχαίας Ιεράς Οδού που ενώνει την Αθήνα με την Ελευσίνα (το δρόμο αυτό διέσχισε η τελετουργική πομπή των Ελευσίνιων Μυστηρίων κατά την αρχαιότητα) και ακριβώς απέναντι από το ιερό του Δάφνιου Απόλλωνα πάνω στο οποίο οικοδομήθηκε τον 6^ο αιώνα μ.Χ. η βυζαντινή Μονή Δαφνίου.

Σε αυτόν τον τόπο ύψιστης πνευματικότητας και νοητικής αναγέννησης κατά τα αρχαία χρόνια, το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής στο Δαφνί χτίστηκε το 1925 ως το πρώτο κρατικό ψυχιατρικό νοσοκομείο και λειτουργεί αδιάκοπα μέχρι σήμερα.

Η έκθεση λαμβάνει χώρα σε ένα από τα μεγαλύτερα –σήμερα εγκαταλελειμμένα– κτίρια της περιοχής του νοσοκομείου και εστιάζει πέρα από την αντικειμενική υπόσταση μιας δομής ψυχιατρείου. Στρέφει το βλέμμα μας μακριά από νοήματα θεσμικού εγκλεισμού, αναιρεί και παρακάμπτει τη διανοητική διαταραχή ως ιατρική πάθηση και ερευνά τους δομικούς περιορισμούς και τα χαρακτηριστικά του νου σε σχέση με το χώρο και τον χρόνο.

Η αποπικότητα (το να μην αντιλαμβάνεται κανείς σύνορα και όρια) είναι ένας όρος που διερευνάται περαιτέρω σε αυτή την έκθεση. Επίσης, εξετάζουμε πώς η συνείδηση, η γλώσσα και ο λόγος αντιστέκονται στη βαρύτητα και πώς, αρκετά συχνά, πραγματικά οπτικά τοπία μετατρέπονται σε νοητικά πεδία και αντίστροφα. Νοήματα του μέσα και του έξω λαμβάνονται επίσης υπόψη.

Πού βρίσκεται η τρέλα στα αλήθεια; Πού συνήθως εντοπίζουμε το πραγματικό φρενοκομείο;

Αυτή δεν είναι μία έκθεση για το ψυχιατρείο *per se*. Οι θεατές εισέρχονται στον μικρόκοσμο ενός ασύλου αλλά φεύγουν έχοντας γίνει μάρτυρες του τι θα μπορούσε να σημαίνει άτοπος χρόνος και άχρονος τόπος, υπό το φίλτρο της πανταχού παρούσας ανθρώπινης συνείδησης. Το νοσοκομείο αποτελεί πλέον ένα απλό σημείο εκκίνησης και η έκθεση *reality check* φέρνει στο προσκήνιο όχι μόνο τους ιδεολογικούς παραλογισμούς της ύπαρξής μας αλλά επίσης ξετυλίγει και αναλύει τη σημασία της διαδοχικά, στρώμα-στρώμα.

Η έρευνα της έκθεσης άρχισε να πραγματοποιείται αρκετούς μήνες πριν ο covid-19 γίνει μέρος της ζωής μας και προτού ο πλανήτης ξεκινήσει να βιώνει σκληρά lockdowns. Ο παράδοξος συγχρονισμός και η συγκυρία της τρέχουσας συνθήκης της πανδημίας με το παρόν εννοιολογικό πλαίσιο, αποτέλεσαν ένα επιπλέον ζωτικό στοιχείο στη δημιουργική πράξη όλων των συμμετεχόντων καλλιτεχνών καθότι –μεταξύ άλλων– βίωσαν όλοι ανεξαιρέτως τον δικό τους προσωπικό εγκλεισμό και διαχειρίστηκαν το τι μπορεί να σημαίνει για τον καθένα το μέσα και το έξω σε προσωπικό, διαπροσωπικό, κοινωνικό, και παγκόσμιο επίπεδο. Ίσως για πρώτη φορά, όλοι σε αυτόν τον πλανήτη έζησαν την ίδια συνθήκη ταυτόχρονα (μια συλλογική απομόνωση), αποκτώντας έτσι μια νέα διαπολιτισμική κοινή αναφορά. Το εννοιολογικό πλαίσιο της έκθεσης λοιπόν

αντηχεί την παραδοξότητα της ζωής μέσα από τις εκφάνσεις της πραγματικής –απρόβλεπτης πλέον– και κοινής καθημερινότητάς μας.

Τριάντα τέσσερις καλλιτέχνες έχουν κληθεί να συμμετάσχουν με έργα που ανταποκρίνονται στον χώρο (site-specific) και στον εννοιολογικό άξονα της έκθεσης (context-responsive) δημιουργώντας με το ποικιλόμορφο οπτικό (ή μη) λεξιλόγιό τους εγκαταστάσεις, βίντεο, γλυπτά, ηχοτοπία, φωτογραφία και επιτελεστικές δράσεις (performances). Ένας ξεχωριστός χώρος αναλογεί σε κάθε καλλιτέχνη και οι θεατές είναι ελεύθεροι να περιηγηθούν μέσα στο κτίριο, να ερευνήσουν και να ανακαλύψουν τα έργα τους.

Κάθε καλλιτέχνης αποκαλύπτει τη δική του αντίληψη για την πραγματικότητα χρησιμοποιώντας το μέσο με το οποίο συνήθως δουλεύει ή άρχισε να πειραματίζεται στρατολογώντας νέα υλικά με τα οποία αισθάνθηκε μια νέα σύνδεση προσαρμόζοντάς τα σε συγκεκριμένα στοιχεία που υπαγορεύονται από το περιβάλλον του κτιρίου μας.

Ενώ τα έργα είναι βαθιά εσωτερικά καθώς και προσωπικά, ταυτόχρονα αγγίζουν θέματα που όλοι αντιμετωπίζουμε ή συνήθως αισθανόμαστε άβολα να μοιραστούμε ανοιχτά. Υπάρχει μια λεπτή γραμμή που διαχωρίζει τη λογική από την παραφροσύνη και αυτή είναι μια υψίστης σημασίας παράμετρος την οποία όλοι οι καλλιτέχνες προσπαθούν εδώ να διαχειριστούν.

Η έκθεση *reality check* είναι μια ιστορία που περιλαμβάνει μια σειρά από πρωταγωνιστές, το χρόνο, το χώρο και την ανθρώπινη ύπαρξη. Και οι τρεις υπαγορεύουν το οπτικό λεξικό των έργων, διαμορφώνοντας περίπλοκες αφηγήσεις και επιτρέποντάς μας να αναπτύξουμε τη δική μας ατομική επίγνωση της πραγματικότητας. Αυτά τα έργα παίζουν έναν πολλαπλό ρόλο στο ίδιο επίπεδο με τους πρωταγωνιστές μας, αμιγώς καθοδηγούμενοι από τις παρορμήσεις, τα συναισθήματα και τις γνωστικές συμπεριφορικές μετατοπίσεις. Δεν υπάρχει προκαθορισμένο σενάριο και, ίσως, αυτό το κείμενο δεν έπρεπε καν να υπάρχει. Στην πραγματικότητα όλα θα πρέπει να είναι ανοιχτά για ελεύθερη παρατήρηση και ερμηνεία από όλους.

νόημα ή μέτρον τόν χρόνον, ούχ υπόστασιν

(ο χρόνος είναι επινόηση ή τρόπος μέτρησης, και δεν υπάρχει πραγματικά)

---Αντιφών ο Ραμνούσιος (470-410 π.Χ.), Αθηναίος πολιτικός

Όλες οι εγκαταστάσεις της έκθεσης είναι ισχυρά νοητικά πεδία και πολυεπίπεδα δομικά στοιχεία. Ο τόπος της **Εοζέν Αγκοπιάν [αριθμός 25 στον χάρτη]** είναι ένα αμάλγαμα υλικών που έχουν υποστεί μία μακρά πορεία σωματικής προσπάθειας η οποία περιλαμβάνει την συλλογή, το σπάσιμο, το σχίσσιμο και την κοπή. Η εγκατάσταση *Broken into pieces/piece together* (2009-2021) είναι ένα οπτικό πανόραμα που συμπυκνώνει πράξεις σύνδεσης και αποσύνδεσης, κατασκευής και αποδόμησης. Οι σθεναρές μεταφορές που δραπετεύουν από κάθε σπιθαμή των υφασμάτων και των νημάτων της είναι ένας φόρος τιμής στις πανταχού διαπραγματεύσεις της ζωής και στην κατάσταση της αδιάπτωτης ροής.

Το περιβάλλον της **Λυδίας Ανδριώτη [32]** φέρνει μια διαφορετική προοπτική σε όλα όσα γνωρίζουμε. Το *In between the day without yesterday and the day after tomorrow* (2021), συγκεντρώνει στοιχεία του πλανήτη μας και του σύμπαντος στο οποίο αυτός ανήκει εντός των περιορισμών ενός δωματίου. Χώμα από την ύπαιθρο, σπόροι που βλασταίνουν και έντομα, συνυπάρχουν αρμονικά με ένα απόκοσμο γλυπτό στην καρδιά του χώρου. Αυξάνοντας την κλίμακα ενός από τα πλατωνικά στερεά της, η καλλιτέχνηδα υπογραμμίζει την ύπαρξη μιας ισχυρής ενότητας με τη μεταφυσική σφαίρα και την αρχέγονη νοημοσύνη. Πτυχές

πνευματικότητας και αυτογνωσίας κυριαρχούν εδώ, σε συνδυασμό με την ανώτερη έννοια της επανασύνδεσης, της αφύπνισης και της πανταχού παρούσας σοφίας. Σε έναν αέναο διάλογο με το σύμπαν, το έργο της Ανδριώτη εισάγει μια εννοιολογική έρευνα για το «ποιοι είμαστε» στην ολότητά μας.

Η αυλή (2021) της **Κατερίνας Αποστολίδου [28]** αντηχεί μέσα από τις φωνές δύο ατόμων, στενά συνδεδεμένων με το πρώην Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Κέρκυρας θηλέων ασθενών, παρελθοντικές συνθήκες ιδρυματοποίησης. Το σχολαστικά ενορχηστρωμένο ηχητικό υλικό αποπροσανατολίζει τον θεατή και συνθέτει μια σκοτεινή ατμόσφαιρα που επίσης συμπληρώνεται από τα οπτικά στοιχεία των δύο αλληλοεπιδρώντων βιντεοπροβολών. Διαταραγμένες χωρικές ασυνέχειες σε παραλληλία με τον ανθρώπινο ουτοπισμό, αμφισβητούν ιδέες κανονικότητας και ανωμαλίας, προτείνοντας ταυτόχρονα μεθόδους επούλωσης και κάθαρσης που οδηγούν σε μία κατάσταση απελευθέρωσης και αποϊδρυματοποίησης.

Το βίντεο *The Garden of Maladies* (2021) αποτελεί μία ερμηνεία της **Zeina Barakeh [21]** σχετικά με πτυχές του ανθρωπόκαινου¹ και τους τρόπους με τους οποίους βιώνουμε ασθένειες και παγκόσμιες πανδημίες. Το animation της αναφέρεται στον covid-19 και σε όλα τα συσχετιζόμενα ζητήματα που συνδέονται με τον βιολογικό πόλεμο (biowarfare), τη βιοασφάλεια (biosecurity) και τα κανάλια μέσω των οποίων ερχόμαστε αντιμέτωποι με το τραύμα και τους τρόπους με τους οποίους μπορούμε επιτέλους να επιτύχουμε ασφάλεια και σωτηρία. Θυμίζοντάς μας τον σουρεαλισμό του Ιερώνυμου Μπος, το animation της Barakeh δημιουργήθηκε ως μία οδύσσεια περισυλλογής που μας ενθαρρύνει να ξανασκεφτούμε την πραγματικότητα στην οποία ζούμε και να επανεξετάσουμε τον κόσμο, την κοινωνία και το περιβάλλον μας.

Το βίντεο με τίτλο *Ward of the Feral Horses* (2014-17) της **Orit Ben-Shitrit [27]** αποτελεί μια διαδικασία στοχασμού για την κίνηση και την παραφροσύνη, οι οποίες αποκρυπτογραφούνται ως αγωγοί της δύναμης του πάθους και της πολιτικής της ύπαρξης. Λαμβάνοντας την έμπνευσή της από τον φιλόσοφο Noah Parker-Sharpsteen, η καλλιτέχνις δημιουργεί μια ετερογενή και ποικιλόμορφη κατάσταση, όπου ο σουρεαλισμός και το υπερβατικό είναι βασικά συστατικά που ξεδιπλώνουν μια πνευματική άσκηση που επιβεβαιώνει τα απεριόριστα χαρακτηριστικά της λογικής και της παραφροσύνης. Ο πρωταγωνιστής της Shitrit είναι ένα ανθρωποειδές (cyborg) σε σχιζοειδή διαταραχή. Ανίκανο να επικοινωνήσει με την προ-οιδιπόδεια ύπαρξή του, το μυαλό του καταρρέει και απελευθερώνει έναν καρναβαλικό χορευτικό θίασο –το τζίνι– που ξεπηδά μέσα από τα έπιπλα του δωματίου. Πτυχές που σχετίζονται με έμφυλες και φυλετικές διακρίσεις, αναδύονται συνεχώς και, όπως στο αρχαίο ελληνικό θέατρο, γινόμαστε μάρτυρες της χειραφέτησης και της αποδέσμευσης του ανθρώπινου πνεύματος.

Το έργο *Badtime stories* (2021) του **Μάριου Βουτσινά [8]** αποκαλύπτει στο μέγιστο βαθμό τη σχέση μας με το χρόνο και πόσο συχνά αυτή μπορεί να είναι μια εντελώς υποκειμενική κατάσταση. Εμποτισμένη με φλεγματικό χιούμορ, η εγκατάσταση είναι μια συσώρευση αμέτρητων ρολογιών χειρός, σχολαστικά υφασμένα στο μεταλλικό πλέγμα ενός στρώματος κρεβατιού, δείχνοντας όλα διαφορετική ώρα. Και ενώ μας προκαλεί ο ασύλληπτος αριθμός των συλλεχθέντων αντικειμένων, διαισθανόμαστε ταυτόχρονα την αμηχανία της αχρονικότητας, ειδικά όταν την βιώνουμε κατά τη διάρκεια του ύπνου μας, όπου ο χρόνος, ο χώρος και άλλα επακόλουθα εμπόδια διαστέλλονται και εκμηδενίζονται.

Το μικρού μήκους φιλμ *In Absentia* (2000) των **Brothers Quay [10]** είναι ένα αέναο ταξίδι στο υποσυνείδητο, ωθώντας την προσοχή μας προς τα πολυδιάστατα επίπεδα συνείδησης και τη λεπτή γραμμή μεταξύ του πραγματικού και του φαντασιακού. Βυθισμένη σε ένα παράλληλο σύμπαν, ο γυναικείος χαρακτήρας της ταινίας απηχεί μια διαρκώς μεταβαλλόμενη ολότητα, κατασκευάζοντας ένα σουρεαλιστικό περιβάλλον στο οποίο καλούμαστε όλοι να γίνουμε μέρος και κοινωνοί του. Ξεγελώντας το μάτι με οπτικές ασυνέχειες, οι

¹ Η ανθρωπόκαινος εποχή (ή ανθρωπόκαινο) είναι μια προτεινόμενη γεωλογική εποχή που χρονολογείται από την έναρξη σημαντικών ανθρώπινων επιπτώσεων στη γεωλογία και τα οικοσυστήματα της Γης, συμπεριλαμβανομένων, ενδεικτικά, της ανθρωπογενούς κλιματικής αλλαγής.

καλλιτέχνες, μας καταφέρνουν να υποκύπτουμε σε μια συνθήκη νοσταλγίας, απώλειας και αποξενωτικής αποκάλυψης της νοημοσύνης.

Στο *Juste le temps* (1983) του **Robert Cahen [11]**, ένας άγνωστος συναισθηματικός ρυθμός διαπερνά τον άχρονο χώρο, ακυρώνοντας μια ενδημική αίσθηση απροσδιόριστης ανησυχίας, η οποία ανυποψίαστα μετατρέπεται σε μια ονειρική κατάσταση. Μέσα από αυτό το φιλμ, ο καλλιτέχνης ανακαλεί την ποιότητα της ευθραυστότητας της στιγμής, η οποία είναι αλληλένδετη με τα ερείπια του εαυτού. Επαναπροσδιορίζει την αίσθηση που έχει ο θεατής για τον χώρο και το μέγεθός του και ανασυγκροτεί μια βαθιά διαπροσωπική σύνδεση.

Η φωτογραφική εγκατάσταση *Exercises in Speaking Out, vol. 3 (Flowers)* (2021) της **Αικατερίνης Γεγησιάν [23]** είναι ένα ταξίδι μέσα από το τεράστιο αρχείο της των ελληνικών περιοδικών της δεκαετίας του '90 με σκοπό την αμφισβήτηση της τάσης για αισθητικοποίηση της εμπειρίας ως μορφή συνειδητής ή υποσυνείδητης αφήγησης. Χωρίς κανόνες και οδηγίες, ο θεατής κάνει βουτιά σε μια οπτική περιπέτεια, όπου τα χρώματα και οι χημικές αντιδράσεις τους υπαγορεύουν τους τρόπους που τα βλέπουμε και, ως εκ τούτου, τον τρόπο που κατανοούμε και επαναπροσδιορίσουμε την πραγματικότητα μέσα από το συναίσθημα, τις γνωστικές λειτουργίες και τη λογική.

Η εγκατάσταση με τίτλο *Ένα σπασμένο παγόβουνο στο δωμάτιό μου παρατηρεί μια νεκρή φύση – «φόρος τιμής στην κλιματική αλλαγή»* (2021) του **Γιώργου Γιώτσα [7]** καταγράφει το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής ως σημείο εκκίνησης που αντιδρά στην εσωτερική κρίση και μετάβαση. Διαφεύγοντας από την υποκειμενική έννοια του χρόνου και του χώρου, ο καλλιτέχνης δημιουργεί ένα νέο τόπο, όπου τα θραύσματα παγόβουνου θεωρούνται προσομοίωση ενός φυσικού γεγονότος που παραδόξως λαμβάνει χώρα σε ελεγχόμενο περιβάλλον. Περιέχοντας παράλληλα δείγματα νεκρής φύσης, ο βιότοπός του υποδηλώνει τις ποικίλες καταστάσεις του νου, όπου η παράνοια και η λογική συνήθως συνυπάρχουν. Αυτό είναι το καταφύγιο του καλλιτέχνη, ένας εξεταστικός θάλαμος όπου ορισμένες «καιρικές» συνθήκες εξετάζονται διεξοδικά και παραλληλίζονται με το περιέργο σύμπαν μας, μιλώντας για εκφάνσεις ψευδο-ανθρωπισμού και εντροπίας².

Ο τίτλος της εγκατάστασης της **Ειρήνης Γκόνου [17]** δανείζεται ένα στίχο από το *Tawasin*, ένα ποίημα του Mansur Al-Hallaj, Πέρση ποιητή του 10^{ου} αιώνα, μυστικιστή και δασκάλου του Σουφισμού. Η εγκατάσταση *Illusion with you has no illusion* (2021), διερευνά τη διαχρονική μεταμόρφωση του εαυτού, την εξουδετέρωση και την ισοπέδωση του εγώ και τη διαλεκτική της πνευματικής ελευθερίας. Εμποτισμένα με αστείρευτο λυρισμό καθώς και πηγαίο ρομαντισμό, τα έργα της καλλιτέχνιδος εκφράζουν τη βαθύτατη εσωστρέφεια και την αιθέρια υπόσταση της ανθρώπινης ενέργειας και αύρας.

Αναδυόμενη μέσω του δικού της πηγαίου μινιμαλισμού, η εγκατάσταση *BORDERLINE DO NOT CROSS* (2021) της **Λυδίας Δαμπασίνα [29]**, ενέχει τόσο μια προσευχή όσο και μία οδηγία, μία έκκληση για αναγέννηση. Με κυρίαρχες αυτοβιογραφικές αναφορές που παραπέμπουν στις σπουδές της εικαστικού στην ψυχιατρική επιδημιολογία, το έργο της είναι μια διαπροσωπική δήλωση άρσης βαρών και απελευθέρωσης. Η τυπωμένη φράση σε επιδαπέδια ταινία είναι μια υπενθύμιση διατήρησης απόστασης από το δικαίωμα «του υπάρχω», ενώ η κουρτίνα της ορθάνοιχτης μπαλκονόπορτας που τη φυσά ο άνεμος προς το εσωτερικό του δωματίου, σηματοδοτεί το μονοπάτι προς την απεριόριστη αποδέσμευση και ελευθερία. Εστιάζοντας στο συλλογικό μας ασυνείδητο, η Δαμπασίνα προτείνει μια χωρική έκφραση εξωτερίκευσης ως θεραπευτική μέθοδο για να λυθούν τα δεσμά του μυαλού μας από όλες τις ανισότητες και διαφορές.

Με την site-specific εγκατάστασή της, η **Διοχάντη [14]** διαμορφώνει μια εμπειρία μετουσίωσης για τον θεατή. Κάνοντας σαφή αναφορά σε νοήματα που σχετίζονται με οπτικούς περιορισμούς, το έργο με τίτλο

² αταξίας και χάους.

ΔΑΦΝΙ 2021 (2021) είναι μια ελεγεία στις αβεβαιότητες πλοήγησης και περιήγησης του υποσυνείδητου. Έχοντας μελετήσει διεξοδικά την αρχιτεκτονική και την ακουστική του κτιρίου καθώς και τα επιμέρους αναπόσπαστα στοιχεία του χώρου, η καλλιτέχνις επινοεί μια ψυχογενή αναζήτηση προς τα μύχια του άγνωστου. Ενώ ακολουθούμε μια πορεία μέσα στο μακρύ διάδρομο, η προσοχή μας αποσπάται από το αφαιρετικό ηχοτοπίο που μας υπερβαίνει και μας ξεπερνά. Και παρόλο που δεν είναι σαφές αν αυτές είναι οι φωνές του παρελθόντος, του παρόντος ή του μέλλοντος, η αναδυόμενη αυτή υπερβατική σφαίρα, μας οδηγεί σε ένα απόκοσμο μονοπάτι που εκπέμπει την επιθυμία να αντέξουμε και να συνεχίσουμε να υπάρχουμε. Το έργο της Διοχάντης ξετυλίγεται μπροστά μας σε μια εννοιολογική χαρτογράφηση της ψυχής, μια τελετουργική αποκάλυψη εξαγνισμού και της κάθαρσης.

Η εγκατάσταση με τίτλο *Ανάκτορον* (2021) από την **Αντζη Δρακόπουλος [12]** αποτελεί την επιτομή της αδιάκοπης ανθρώπινης ανάγκης ύπαρξης, ειδικά σε περιόδους κακουχιών. Οι οπτικές αναφορές του βίντεο και των τυπωμάτων που παρουσιάζονται, εσωκλείουν τον τόπο ενός βαθύτερου άδύτου. Με σαφείς αναφορές στην ερμηνεία του Carl Jung για το ερπετό ως το προγονικό σύμβολο της θεραπείας αλλά και της υποκρυπτόμενης λίμπιντο, η εικαστικός δημιουργεί ένα περιβάλλον όπου η φύση φέρει το δικό της επικουρικό σκοπό. Η διασύνδεση των εσωτερικών αρχιτεκτονικών χώρων με τον εξωτερικό φυσικό κόσμο επηρεάζει την απόλυτη λαχτάρα να αποκαταστήσουμε και να ανακτήσουμε τη ζωή μας.

Η *Εσωτερική Πηγή* (2021) της **Ελένης Ζούνη [5]** είναι ένα κύμα συναισθημάτων και έντασης, φέρνοντάς μας αντιμέτωπους με αμέτρητους συμβολικούς και αλληγορικούς γρίφους καθώς και γλωσσικά θραύσματα που δραπετεύουν από τις αιωρούμενες διαφανείς επιφάνειες και εκρήγνυνται στους τοίχους του δωματίου της. Οι θεατές επιτρέπεται να μπουν μέσα και να βρεθούν σε έναν διαφορετικό κόσμο –αυτόν της καλλιτέχνης– όπου ο διαλογισμός, η πνευματικότητα, ο μυστικισμός και ο πνευματικός (απο)προσανατολισμός συγκρούονται μεταξύ τους. Το έργο της Ζούνη ενεργοποιείται από τη διάχυτη ένταση μεταξύ σωματικής ευαισθησίας, πνευματικής ευεξίας και αποτοξίνωσης του νου.

Το έργο *Reciprocal Synchrony* (2021) του **Daniel Hill [2]** είναι ο ιδανικός μηχανισμός για να αποκαλύψει την ικανότητα του φυσικού κόσμου να επαναρυθμιστεί, εμπλέκοντας σε αυτήν τη διαδικασία κάθε μέρος του, συμπεριλαμβανομένων και των ανθρώπων. Μέσα από ένα ηχοτοπίο από τζιτζικία, το οποίο εμπλέκει διακυμάνσεις συγκεκριμένων ταλαντώσεων και ρυθμικών μοτίβων που βρίσκονται, παραδόξως, μέσα στο φάσμα του ανθρώπινου καρδιακού παλμού καθώς και στα εγκεφαλικά του κύματα, ο καλλιτέχνης κατασκευάζει μια ιδιόζουσα ηχητική εμπειρία. Ο σποραδικός συγχρονισμός όλων των τζιτζικιών χρησιμοποιείται ως μια μεταφορά συμβίωσης που καταδεικνύει την ευρύτερη εικόνα της ευθυγράμμισης, της ενοποίησης και της συμφωνίας μεταξύ του φυσικού και του ανθρώπινου κόσμου.

Η εγκατάσταση με τίτλο *Σκεύος* (2021) της **Μάριον Ιγγλέση [16]** παρουσιάζει έναν αστερισμό από αμφίσημα αντικείμενα, ένα αρχείο άγνωστων τεχνουργημάτων. Λαμβάνοντας υπόψη το πλούσιο αρχαίο παρελθόν του γεωγραφικού τόπου του νοσοκομείου και αντιπαραθέτοντάς τον με την τρέχουσα κατάστασή του, όπου η Ιερά Οδός έχει πλέον μετατραπεί σε μια πολυσύχναστη λεωφόρο, η εικαστικός μετατρέπει αυτές τις δύο χρονικές στιγμές σε υβριδικά δείγματα ενός απροσδιόριστου πολιτισμού. Φορείς μνήμης και ανείπωτων ονείρων, οι οντότητές της είναι αινιγματικά δοχεία μετατόπισης, μια αμφίσημη και διφορούμενη ερμηνεία της διάβρωσης της μνήμης και της ταυτότητας.

Το έργο *Aestivation (Composition with Stone Skins, Swimming Fin and Column)* (2021) της **Ελίνας Ιωάννου [26]** είναι ένα cabinet of curiosities³ που περιέχει ένα συνονθύλευμα χειροποίητων αντικειμένων που μοιάζουν με απολιθώματα. Παρόμοια με οργανισμούς της φύσης σε μια ιδιόμορφη κατάσταση αδρανολογίας ή νάρκης που συνυπάρχουν με κατάλοιπα μιας απροσδιόριστης στιγμής στο χρόνο, η εγκατάσταση είναι μια

³ ντουλάπι περιέργων αντικειμένων (wunderkammer).

ανορθόδοξη σκηνή εν αναμονή στο κενό. Αναστέλλοντας το νόημα του χρόνου με συντρίμμια που φαίνεται να αψηφούν τους νόμους της βαρύτητας, η καλλιτέχνις εκφράζει τη σύλληψη της διαχρονικής ύπαρξης υπό το πρίσμα μιας ατέρμονης αναζήτησης για βέλτιστη ισορροπία.

Ο **Βασίλης Καρούκ [4]** με την εγκατάσταση *Tamarack* (2021), επεκτείνεται πάνω σε θέματα που αφορούν το ρόλο και την εξέλιξη της συνείδησης και της γνωστικής λειτουργίας, καθώς και τους τρόπους με τους οποίους είμαστε προγραμματισμένοι να ενσωματώσουμε πολλαπλά κομμάτια καθημερινών δεδομένων στο χώρο και το χρόνο. Έχοντας ενεργοποιηθεί από ασυνείδητα ερεθίσματα, τέτοιες λειτουργίες μπορούν να εκπυρσοκροτηθούν αυτόματα, ενώ ταυτόχρονα μπορούν όλες να είναι αποτέλεσμα μιας ελεγχόμενης κοινωνικοπολιτικής και πολιτιστικής υποδομής. Υιοθετώντας μια καυστική προσέγγιση, ο καλλιτέχνης μας υπενθυμίζει τα υπερβατικά και τα ουτοπικά χαρακτηριστικά της συνείδησης που διαρρηγνύονται από χαοτικές μεταμορφώσεις και μας ωθεί να την επανεξετάσουμε και να την ανακαλύψουμε από την αρχή.

Η **Renee Magnanti [22]** με το έργο *Crossroads* (2021), μιλά για την υπερχρονική σημασία της τέχνης ανά τους αιώνες και τους πολύπλευρους τρόπους με τους οποίους αυτή υπήρξε αγωγός έκφρασης. Εστιάζοντας στο ρόλο των γυναικών ως δημιουργών που χρησιμοποιούν πολυδιάστατα μέσα, η καλλιτέχνις απευθύνεται στο συναίσθημα και την ποικιλόμορφη πολιτιστική ταυτότητα όπως και τα δύο εκφράζονται μέσω της ιδέας των αντιθέτων και της συνδεσιμότητας, ενισχύοντας την παντοτινή συμβολή στην κοινωνία μέσα σε ένα πλαίσιο άχωρου χρόνου.

Οι *Επίγειοι περιορισμοί* (2021) της **Δέσποινας Μειμάρογλου [9]** αρθρώνουν την εμπειρία αυτοπεριορισμού της καλλιτέχνιδος εντός των ορίων του σπιτιού της. Εμπνευσμένη από το έργο *Étant donnés* του Marcel Duchamp, η Μειμάρογλου συγκροτεί ένα δωμάτιο εντός άλλου, μεγαλύτερου, δωματίου εγκλωβίζοντας τον εαυτό της και αποπροσανατολίζοντας τον θεατή, ενώ παράλληλα συνθέτει ένα σαρκαστικό σχόλιο για τις διαφημιστικές καμπάνιες διακοπών των τουριστικών γραφείων. Επιτρέποντας την οπτική πρόσβαση σε ένα μόνο άνοιγμα μέσω μιας οπής, βλέπουμε ξαφνικά μια παραμορφωμένη εικόνα της ίδιας της Μειμάρογλου από απόσταση, παίζοντας κρυφτό μαζί μας. Με το φως και τις αντανάκλασεις του σε ένα συνεχές παιχνίδισμα και σε διάλογο με επίπεδα σκιάς και σκοταδιού, η εγκατάσταση υπερτονίζει τη διαρκή μάχη μας με το χρόνο και την απρόβλεπτη σχέση μας μαζί του.

Η εγκατάσταση με τίτλο *Όταν σ' αγαπώ...* (2021) της **Βάνας Ντατσούλη [31]** εμφανίζεται ως ένα περίπλοκο κατασκευάσμα του ασυνείδητου. Η αινιγματική και απόκοσμη ομορφιά του έργου της εκπατρίζει τους θεατές σε μια ονειρική σφαίρα, η οποία βρίσκεται στο σταυροδρόμι του ρεαλισμού και του αφύσικου, εγκαθιδρύοντας ένα κρυμμένο υπο-σύμπαν. Το απροσδιόριστο περίεργο στοιχείο του νερού –έναν εξωπραγματικός πίδακας ζωής με εκρήξεις χρωμάτων– ορθώνεται ως φάρος ελπίδας και αισιοδοξίας, προκαλώντας μια πολυπαραγοντική συναισθηματική ρευστότητα που αποσαφηνίζει την ανομοιογενή ελαστικότητα του χρόνου. Οι θεατές είναι ευπρόσδεκτοι να παραμείνουν εδώ και να συμμετάσχουν στη διαδικασία ενός υπέρτατου περάσματος προς νέα πεδία γνώσης και συνείδησης.

Το έργο *A river apart* (2021) από τον **Bill Pangburn [18]**, πλέει πάνω σε νοήματα της φυσικής υλικότητας και της οπτικής υλοποίησης ενσωματώνοντας μια σύνθεση εξαρθρωμένου χρόνου και χώρου. Τα χαρακτηριστικά ενός εξαϋλωμένου περιβάλλοντος αντηχούν δίνοντας έμφαση στη νοηματική ροή που διαπερνά την τροχιά ετερογενών και αποκλινόντων νοητικών τοπίων καθώς και την ασαφή και απατηλή ποιότητα της μνήμης.

Επηρεασμένη από τα έργα του φιλοσόφου Henri Bergson, η **Ελένη Πανουκλιά [15]** εισάγει μια μεθοδολογία αρχειοθέτησης μνημονικών ιχνών, αντανακλώντας την αντίληψη του χώρου που μας περιβάλλει και την επίδρασή του στην ψυχή. Έχοντας ως αφετηρία δείγματα θρεπτικών υλών όπως σπόροι και κουκούτσια, το έργο *Απόπειρες ταξινόμησης ή το πρώτο πεπόνι που έκλεψα* (2021), αποτελεί μια προσπάθεια να εξερευνήσουμε και να απορροφήσουμε τον έξω κόσμο με την καταγραφή και την καταλογογράφηση

επαναλαμβανόμενων επίκτητων συνηθειών προκειμένου να ψάξουμε περαιτέρω και να αποκωδικοποιήσουμε τον εαυτό μας. Για την εικαστικό, η ζωή είναι μια συνεχής και αδιάκοπη δημιουργική παρόρμηση που προβάλλει τον εαυτό της στο άπειρο και στην υποκειμενική εμπειρία του χρόνου.

Η **Βιβή Περυσινάκη [30]** με το έργο *I come anew* (2021), συλλογίζεται έναν αλληγορικό μηχανισμό αναγέννησης. Οι φόρμες που μοιάζουν με κουκούλια παραπέμπουν σε στάδια πέρα από τη θνητή απόγνωση μας και μετατρέπονται σε προηγμένες αυτοπροσωπογραφίες της ζωής. Είναι θερμοκοιτίδες μιας μεταμορφωμένης εσωτερικότητας, που αφηγείται τον απόλυτο κύκλο ζωής του εαυτού μας ως μια αέναη εξελισσόμενη οντότητα. Σε έναν κόσμο που όλο και περισσότερο απομακρύνεται από το φυσικό τοπίο, η εγκατάσταση παραπέμπει σε ένα εναλλακτικό στρώμα ύπαρξης, όπου το ανθρώπινο σώμα μπορεί να ελεγχθεί ως χρονοκάψουλα και να μετατραπεί σε μια νέα αναβαθμισμένη δύναμη.

Η *Ανοιχτή Γραμμή* (2021) της **Άντας Πετρανάκη [1]** αναδεικνύεται ως μια μνημειώδης εκδήλωση του ταξιδιού της ψυχής και της φαντασματολογικής υφής (κατά τον Jacques Derrida) του εκτοπισμού, ακόμα κι αν αυτός επεκτείνεται απεριόριστα και άνευ όρων προς μια σωματική αλλά και νοητική σφαίρα. Η εγκατάσταση προτείνει μια (δι)έξοδο προς το άπειρο αμέσως μόλις οι θεατές εισέλθουν στον κόσμο της έκθεσης. Μεταδίδει μια ανοίκεια αίσθηση ουτοπικότητας και ένα μετα-όραμα του τώρα, διαμέσου της συμβολής της χρονικής διαστολής και της εσωτερικής διέλευσης.

Η εγκατάσταση *Echoes of Transformation* (2021) από την **Belle Shafir [19]** οραματίζεται πολλαπλά επίπεδα σωματικότητας που αντηχούν τη δαιδαλώδη πορεία της μεταμόρφωσης. Η εγκατάστασή της με αλογότριχα (μια μακρινή αλλά στιβαρή ανάμνηση από τα παιδικά της χρόνια) σε συνδυασμό με τον επιτελεστικό χαρακτήρα του έργου της, ερευνά και απεικονίζει την ιδέα της αλλαγής μέσα από μια βαθιά διαδικασία επανενσάρκωσης του ανθρώπινου σώματος. Για την Shafir, μια νέα ζωή με την πνευματική της εξέλιξη εφαρμόζεται πάντα ως μία μεταφορά του ποιοι πραγματικά είμαστε και του τι θα μπορούσαμε ενδεχομένως να γίνουμε.

Το *Μικρά έκθαμβα τίποτα* της **Δήμητρας Σκανδάλη** (2021) (τίτλος δανεισμένος από στίχο του ποιητή Τάσου Λειβαδίτη) **[3]**, είναι ένα πολυδιάστατο πεδίο μυριάδων ξηρών λουλουδιών και τμημάτων φυτών, όλα επιμελώς υφασμένα μεταξύ τους, δημιουργώντας εκ νέου ένα λυρικό τοπίο. Αναπτυσσόμενη στις κάθετες και οριζόντιες εσωτερικές επιφάνειες του χώρου, η εγκατάσταση λειτουργεί ως ένας νέος οργανισμός που εισβάλλει σταδιακά στα κατάλοιπα μιας προηγούμενης μορφής ζωής. Εκφράζει τη στιγμιαία ευθραυστότητα και φθαρτότητα της παρουσίας μας στο ίδιο επίπεδο με αυτό της φύσης, όπως απέδειξαν πρόσφατα οι καταστροφικές πυρκαγιές στην Ελλάδα και σε άλλα μέρη του πλανήτη, ενώ συμβολίζει ταυτόχρονα την αιώνια και άφθαρτη διασυνδεσιμότητα μεταξύ του φυσικού περιβάλλοντος και του εαυτού μας.

Η βιντεοεγκατάσταση της **Μαριάννας Στραπατσάκη** και της **Τάνιας Τσιρίδου [6]** αγκαλιάζει την έμφυτη τάση αναζήτησης δεσμών με τα περιβάλλοντα συστήματα διαβίωσης και άλλες μορφές ζωής. Ο τίτλος, *Εύθραυστη Περιπλάνηση* (2021), αντικατοπτρίζει την επιθυμία μας να επανασυνδεθούμε με τη φύση και να επιτύχουμε την αποκατάσταση μιας ισορροπίας. Χρησιμοποιώντας προηγμένες τεχνολογικές μεθόδους, η διαδραστική βιντεοεγκατάσταση γίνεται μοναδική με κάθε θεατή καθώς ανιχνεύει, αντιδρά και ανταποκρίνεται σε διαφορετικές κινήσεις μέσα στο δωμάτιο. Επαναπροσδιορίζοντας την αίσθηση του μεγέθους και του χώρου, και εγκυμονώντας μια αίσθηση βιοφιλικής⁴, το έργο προσπαθεί να ακυρώσει τις σύγχρονες κακοτοπίες και να επανασυντονίσει τις αισθήσεις μας με μια πολυμορφική χορογραφία της ίδιας της φύσης.

⁴ Η βιοφιλία είναι ένας όρος που καθιερώθηκε από τον φυσιοδίφη, βιολόγο και συγγραφέα απόφοιτο του Harvard δρ Edward O. Wilson, ο οποίος προτείνει ότι ο άνθρωπος διαθέτει την εσωτερική τάση να επιζητά διαρκώς μια σύνδεση με τη φύση και άλλες μορφές ζωής.

Δανεισμένος από ένα ποίημα της Emily Dickinson, ο τίτλος της εγκατάστασης του **Νίκου Τρανού** *Η ελπίδα είναι ένα πράγμα με φτερά Που κουρνιάζει μέσα στην ψυχή* (2021) [24], περιλαμβάνει μια συσσώρευση ανθρωπόμορφων οντοτήτων. Κακοσχηματισμένα, δύσμορφα και παραμορφωμένα, η γκροτέσκα εμφάνιση των υπάρξεων αυτών είναι αναπαραστάσεις της θνητής μας ζωής. Απεικονίζοντας τις αδυναμίες, τα ελαττώματα, τις διαστροφές και τα ηθικά μας διλήμματα, ο Τρανός καταθέτει τους φόβους και τις ανησυχίες του για το μέλλον της ανθρωπότητας. Οραματιζόμενο συνθήκες εξέλιξης, σεξουαλικότητας, ρευστότητας των φύλων και μάχης του υποσυνείδητου, το έργο θέτει ερωτήματα για τον κόσμο και τη σχέση μας με αυτόν υπό το πρίσμα του μετα-ανθρωπισμού και της ευθραυστότητας του κενού και της ακύρωσης. Οι καυστικές φιγούρες του καλλιτέχνη γίνονται ένα εργαλείο παρατήρησης και βιώματος του μέλλοντος έτσι όπως αυτό επιβάλλεται στο παρόν μέσα στο οποίο πιστεύουμε ότι ζούμε.

Η εγκατάσταση *Whirling into light – an homage to Vico Nahmias* (2021) της **Έφης Φουρική** και του **Λάμπρου Τακλή** [13] μεταφέρει μια προσπάθεια επανεκτίμησης των ορίων της ύπαρξής μας. Η χρήση ήχου, κίνησης, νερού, φωτός και σκότους σηματοδοτεί την κατανόησή μας για τη διαχρονικότητα και την αχρονικότητα που αναδύονται μέσω μιας καθλωτικής κατάστασης. Είναι εδώ που το παρόν αναπόφευκτα μετατρέπεται σε υποκειμενική αξία σε άμεση σχέση με τους νευρωνικούς μηχανισμούς αντίληψης του χρόνου. Εμπνευσμένοι από τις πρακτικές διαλογισμού, τις τεχνικές ενσυνειδητότητας και της εσωτερικής διάστασης του Σουφισμού, οι δύο καλλιτέχνες ξεκλειδώνουν την συνθήκη του αυτοεγκλεισμού και δημιουργούν μια νέα υποκαταστατική πραγματικότητα ενός άτοπου τόπου.

Το βίντεο *Σε πλήρη άνθιση* (2021) της **Ζωής Χατζηγιαννάκη** [20] ανταποκρίνεται στα απομεινάρια στις επιφάνειες των τοίχων του κτιρίου που κάποτε έφερναν στους προηγούμενους κατοίκους μια τεχνητή αίσθηση του έξω κόσμου μέσα. Αυτοκόλλητα λουλουδιών, πουλιών και εντόμων ζωντανεύουν και γίνονται μέρος μιας νέας πραγματικότητας θολώνοντας τα όρια μεταξύ αληθινού και φανταστικού, πραγματικού και εικονικού. Ενσωματώνοντας μια δόση απιθανότητας στην αφήγησή της, η εικαστικός υποδηλώνει τις θεραπευτικές επιπτώσεις της φύσης στην ανθρώπινη ψυχή και τη δύναμη αναπροσαρμογής από μια συνθήκη αυτο-σύγκρουσης σε εκείνη της αυτοθεραπείας.

**ο χρόνος και ο χώρος αποτελούν τρόπους με τους οποίους σκεφτόμαστε,
και όχι συνθήκες στις οποίες ζούμε**
---- Albert Einstein